

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 113. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeeventyr06val-shoot-idm139779800817088/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VI kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Det barnligt sentimentale og expressive

Med føje indleder Anker Jensen sin bog med at omtale det stærkt brugte ord *deilig* og det i Andersens mund lidt svagere *nydelig*. Især det sidste ord ses rettet i udgaverne, fremfor alt I 53ff i *Tommelise*, »det mest ammestueagtige Andersen har skrevet« (Rubow 204, jf. Brix og Jensen I 393). Det er dog først **D**, som øver den – autoriserede eller uautoriserede – velgerning at variere dette ord til *ynelig*, *stadsetlig*, *deilig*, *vælsignet*, superlativ *allerkjønneste*, almindens 2 × *deiligste* bliver til *skinnende* og *pragtfulde*. Tilsvarende steder ses I 39₂₅ (se app.), 39₂₅, 73₁₁ (*den deiligste Throne* > *en Fløiels Throne D*), 77₁₉, 83₁ – derefter synes den værste misbrug overstået. Som nævnt s. 71 kan det ikke være et tilfælde, at ordene *stor* og *lille* udgør hovedparten af de adjektiver, der tabes i senere udgaver; det må have noget med den stedvis lovlig barnlige diktion at gøre; jf. s. 103.

Børns glæde ved lydmalende eller på anden måde isærfaldende ord er som bekendt imødekommet især i de tidlige eventyrs sprog. Dette præg ændres ikke af et par steders overgang til de i sammenhængen mere skriftsprogligt banale ord: I 181 *Bidromingen surrede* > *summede*, IV 89 *Solen ... gloende* > *gladende*, IV 143 *Omnibussen rumlede* > *rullede*.

Kammertonen

Skønt breve og dagbøger en sjælden gang kan røbe Andersens kendskab til ikke blot livets, men også sprogets mindre decente sider, er hans trykte skrifter og især hans eventyr præget af tidens decorum. Det skal her dels vises, dels postuleres, at en del rettelser i eventyrudgaverne skyldes hensyn til denne »victorianske« codex.

Dens stærkeste udslag kan ganske vist blive emne for hans spot. IV 231 har generalen i en alvorlig situation tid til at blive forærdet over, at hans barn taler om at spytte: *Naar har du hørt Papa og Mama sige spyttede? Det har du nåde fra!* (men hvilken eufemisme kunne barnet have brugt?). IV 110 svarer den portugisiske høne på spørgsmålet *Hvad har jeg gjort?*: »Gjort! ... det Udtryk er ikke af den fineste Slags ... ». Og når *Æ* karakteriseres som en upassende lyd, skyldes det den arme vokals ekrementale associationer (III 96, DO XXVII 1143). Fra det virkelige liv i den collinske kreds kan nævnes, at Louise, som skulle oplæse et Andersen-eventyr i skolen, havde svært ved at finde et uden noget som var gruelig flovt at sige; hun standsede ved *Nattergalen*, og selv der fandt hun et generende sted: »Men Mutter, skal jeg da sige at Hoffolkene skulde dunkes paa Maven, det er da alfor rædsomt!»

(BEC II 232 fra 1853). Edv. Collin skriver om *Ahasverus* BEC II 162, gør indvending mod det stygge ord *Seisen* og henviser til steder, han ikke kan læse for sin kone (pga. emner fra sexualitetens verden). Ganske svarende hertil skriver Andersen 19.4.68 (*Dagbøger* VIII 52), at han ville læse *Psyken* for skuespiller Fritz Hultmann, »men da hans Frue blev i Stuen var jeg generet ved at læse den.« Og Topsøe-Jensen fremdrager i Nordlandes udgave af *Lisjomfruen* 1974 s. 82 en manuskriptpassage om hunden, »der fyldte Stuen med Stank, men det forargede Ingen« – hvilket forsvinder ved den videre bearbejdelse. Jf. at netop Louise Drewsen i sit før citerede brev til Rigmor Stampe s. 20 omtaler de to gamle hunde, familiens stille skræk, af hundeljenden Andersen kaldt Hyl og Stank: »men man tav, og blev det nødvendigt at aabne et Vindue, skete det uden at nogen fortrak en Mine.«

Man tør herefter formode, at flg. rettelser i **D** skyldes vidtdreven sproglig pænhed: II 23 *holde Fuglen frem for Folket* > *vis* (DO VIII 397); II 25 og 58 former af vb. *vænde* > *væde* i høj stil (MO har ikke *vænde* = urinere, og Levin siger, at det er ukendt i kbh.sk og fynsk, DO XXVI 396, men den dobbelte rettelse er dog påfaldende); II 129 *vant/vænet fra* > *af med*, der fjerner associationen til diegivning; II 280 *gjort* > *skabt*, omend AJ 243 har *exx.* på *gøre* om kreativt virke; og måske endda II 25 *Kaiserens svage Lønsner* > *Løgene*; IV 152 og 173 *snebedekkede* > *snebedekkeds* samt I 179, II 83, 92, 97, 207 *bare* > *blot/kun*, jf. app. til I 179₁₆.

Udenfor denne åbenbart så prekære sfære kan det ikke forbyde, at *sæk* og *i et Kæk* dimineres II 113, 119, III 97, 122, thi ordet er til dato »et udpræget talesprogsord« og tidligere med »præg af plattæd« (DO XXVII 706, MO +), skønt dog vist uden uheldige associationer. Ordet *jubilere* bruges flere gange, fx. lidt nedsættende men urettet III 49, men > *juble* II 228 (se DO IX 889). Og med rettelser II 97 *ikke noget at være saa forførdeligt af* > *-lig* > *stolt D* (desværre glemt i apparatet) er vi udenfor den uanstændige begrebsfære og inde i de - i vor forstand – uanstændige anslag mod Andersens ægte hørte repliker. Mere rimeligt er det, når **D** som før nævnt dæmper vurderende og sensuelle udtryk i *Metalsinet's* kunstverden, IV 16.

Men hvem har foretaget de **D**-rettelser, hvorom nærv. stykke egentlig handler? Han *behøver* ikke at have været særlig bigot; i visse tilfælde har han måske blot villet sikre sig imod, at en seriøs, ja højstemt vending kunne virke distraherende i en læsers øren og således forføjle sin *kunstneriske* hensigt; »og det skal man ikke gjøre Nar af – men det gjorde de«.